

Miljö- och hälsoskyddsnamnden
Yttrande

Handläggare:
Ann-Sofie Stenqvist, Maria Edlén

Yttrande över betänkande SOU 2024:44 Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan

Remiss från Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, Landsbygdsavdelningen, Enheten för djur och livsmedel, dnr. LI2024/01678. Remisstid: 5 december 2024

Miljö- och hälsoskyddsnamnden (namnden) har följande synpunkter på Statens offentliga utredningars betänkande SOU 2024:44 Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan.

En myndighetsgemensam organisation mot fusk

Nämnden ser positivt på utredningens förslag om att inrätta en nationell enhet för hanteringen av fuskkontrollen i Sverige. Att upprätta ett fungerande kontrollsystem för fuskkontroll på var och en av de kontrollmyndigheter som finns idag är inte möjligt utan väldigt stora kostnader och skulle troligen även ge upphov till problem med kompetensförsörjning och tillräcklig kontinuitet för att ge en effektiv och ändamålsenlig kontroll inom fuskområdet över hela landet.

Nämnden ser att Sveriges storlek och avlånga geografi gör att det kommer ställas stora krav på lokalisering av den tilltänkta operativa funktionen för att fuskkontrollen ska ske i hela landet och genomföras på likvärdigt sätt i hela landet. Den operativa funktionen behöver därför troligen utlokaliseras på flera platser i landet för att säkerställa detta.

Nämnden ser en farhåga i att gränsdragningen mellan fuskkontroll och brottsutredningar kan bli svår och att det är viktigt att kontrollen inte tar över brottsutredande uppgifter från Polismyndigheten. Det måste vidare klart framgå att anmälan ska göras till polismyndigheten eller åklagare så snart det kan antas att brott förekommit som hör under allmänt åtal. Om förundersökning inleds som leder till lagföring bör åklagare och domstol helt disponera även de sanktionsmedel som nu är i fråga.

Nämnden ser en del utmaningar med att samordna tre centrala myndigheters arbete inom ett område och att det behöver finnas tydliga riktlinjer för hur det ska gå till och hanteras, till exempel om myndigheterna inte kan enas om resurser och prioriteringar. De olika myndigheterna arbetar idag olika mycket med fuskarbetet och kommer därför troligen även gå in i detta samarbete med olika ambitionsnivå, förståelse för och vana

att arbeta inom området. Eftersom fuskområdet träffar även miljöbalkens områden ser nämnden att det kan finnas utmaningar då fuskkontrollen där troligen är ännu något krångligare att samordna med fler inblandade centrala myndigheter än de som finns i utredningens förslag. Miljöbalkens områden kontrolleras inte heller lika självklart som en del i livsmedelskedjan utan som en del av miljöbalkens kontrollområden. Det bör därför utredas närmare hur och om kontrollverksamheten kan centraliseras och effektiviseras på ett enhetligare sätt.

De centrala myndigheterna ges möjlighet att ta över enskilda ärenden

Nämnden ser positivt på att det ska finnas en möjlighet för den berörda centrala myndigheten att ta över ärenden från övriga kontrollmyndigheter. Fuskärenden berör ofta flera olika kontrollmyndigheter, tar mycket tid och kräver specialkompetens vilket gör att det kan vara lämpligare att utreda dem på central nivå. Nämnden ser dock vissa farhågor vid ett sådant övertagande. Enligt utredningens förslag ska ett samråd inte alltid behöva ske, vilket skulle kunna leda till att två myndigheter kontrollerar samma aktör vid samma tid och har pågående ärenden hos samma aktör utan att ha kännedom om varandras insatser. Det kan också finnas andra skäl till att den ordinarie myndigheten behöver ha fortlöpande ärenden kvar hos samma aktör. Detta kan ge en otydlighet mellan myndigheter och mot företagen som möter två olika myndigheter i vad de kan uppleva som samma ärende. Det är därför viktigt att det är tydligt hur ett övertagande ska gå till och hur inblandade myndigheter ska kommunicera och underrätta varandra om pågående insatser.

Eftersom övertagande av ärenden inte ska ske rutinmässigt bedömer nämnden att den inskränkning det innebär av det kommunala självstyret är rimlig i förhållande till vinsten med det. Det är dock viktigt att möjligheten inte överanvänds och att den i största möjliga mån sker i samråd med berörd kommun.

Vid övertagande av ärenden vill nämnden nämna att miljöbalkens delar av fuskkontrollen vid den kommunala kontrollen ofta inte är integrerade med livsmedelskedjans kontroller utan kontrolleras i samband med övriga delar inom miljöbalkens områden. Detta kan försvåra helhetsbilden vid ett övertagande av ärenden från kommunen.

I utredningen nämns möjligheten för den nationella operativa kontrollstyrkan att vid behov använda sig av andra myndigheters resurser för till exempel vissa delar av utredningarna, som provtagning eller inhämtande av material. Nämnden ser att detta kan ses som en enkel lösning att få lokala resurser men ser också en farhåga i att det kommer bli problem med både finansiering och styrning av en sådan lösning, samt att de lokala kontrollmyndigheterna kommer ha väldigt olika förutsättningar att delta vid sådana insatser. Den föreslagna paragrafen som styr detta är dock formulerad som att vissa myndigheter "får biträda" vid fuskkontroll vilket uppfattas som att dessa myndigheter då kan delta om de har möjlighet och i så fall är en godtagbar hantering av frågan.

Ny lag om sanktionsavgifter mot fusk

Nämnden ser positivt på förslaget om en ny lag om sanktionsavgifter mot fusk i livsmedelskedjan. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att höga sanktionsbelopp är befogade eftersom det finns stora brottsvinster inom området, samtidigt som det blir ett sätt för samhället att markera allvaret i överträdelserna. De föreslagna ekonomiska

påföljderna bedöms vara avskräckande, men det kan finnas en otydlighet i storleken på dem eftersom de i de fall vinsten på överträdelsen inte kan beräknas ska skattas på en rad faktorer. Detta innebär att det saknas en förutsägbarhet i storleken på beloppen och att det kan vara svårt att beräkna dem på ett likvärdigt sätt i olika ärenden.

Nya bestämmelser om uppgiftsskyldighet för myndigheter

Nämnden ser positivt på förslaget om nya bestämmelser för att underlätta uppgiftsutbyte mellan myndigheter för att få en så effektiv och verkningsfull kontroll som möjligt. Möjligheten att på ett enkelt och transparent sätt dela uppgifter är en förutsättning för riskbedömning och utredningsarbete. Den föreslagna paragrafen ”Uppgiftsskyldighet mellan kontrollmyndigheter” är dock otydlig i flera aspekter.

Det behöver förtydligas vilka kontrollmyndigheter det gäller, vad som ska anmälas och när denna skyldighet att anmäla inträder samt hur dessa uppgifter ska delas på ett enkelt och säkert sätt. I utredningen nämns att den centrala fuskenheten behöver ta del av uppgifter från andra kontrollmyndigheter för sitt arbete. Stort fokus har där lagts på överföringen av information från exempelvis Skatteverket. En farhåga är att informationsinhämtandet riskerar att bli en stor administrativ börda för de mindre kontrollmyndigheter som idag sitter med information som kan komma att efterfrågas.

Den planerade fuskkontrollens finansiering

Nämnden ser positivt på förslaget att den planerade fuskkontrollen ska finansieras med skattemedel. Detta för att säkerställa att den utförs i den utsträckning och omfattning som behövs utan att företagare får orimliga kostnader för kontrollen eftersom utredningarna kan vara omfattande. Det är dock inte rimligt att den kontrollverksamhet avseende fusk som bedrivs av kommunerna är avgiftsfinansierad samtidigt som den nya enheten för fuskkontroll blir bidragsfinansierad. Nämnden ser där en farhåga i att företagarna kan uppleva att de får betala till kommunen för samma kontroll som är avgiftsfri från den centrala myndigheten, vilket kan vara svårt att motivera och skapa onödiga ifrågasättanden mellan företagare och kontrollmyndigheter.

Förtydligande regler för kontroll av livsmedelstransporter

Utredningen föreslår förtydligande av reglerna över vad som gäller vid kontroll av exempelvis transporter. I förslaget till ändring av livsmedelsförordningen föreslås att om en verksamhet som hanterar livsmedel eller produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel tillfälligt befinner sig inom en kommun, är även den kommunen behörig myndighet att genomföra kontroller. Detta är inte helt tydligt i nuvarande lydelse. Nämnden ser positivt på detta förslag till ändring och anser att det bör införas oavsett om övriga förslag från utredningen genomförs.

För miljö- och hälsoskyddsnämnden

Klara Ellström
ordförande

Susanna Nordström
nämndsekreterare